

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

શ્રી કિશન અને અન્ય.

વિ.

ભારત સરકાર અને અન્ય.

(એસ.એલ.પી. (સિવિલ) નં. ૨૫૭૨૧/૨૦૧૪)

૧૬ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૪

[ન્યાયમૂર્તિ એચ.એલ. દત્ત અને ન્યાયમૂર્તિ અભય મનોહર સપ્રે]

સેવા કાયદો:

કાયમી કરવા - રેલ્વેના એસ એન્ડ ટી ટ્રેનિંગ સેન્ટરમાં ચાલતા મેસ/કેન્ટીનમાં રોકાયેલા કેન્ટીન વર્કર્સ દ્વારા દાવો કે તેઓને રેલ્વે કર્મચારી તરીકે ગણવામાં આવે અને રેલ્વે તંત્રની બિન-વૈધાનિક કેન્ટીનોને લાગુ પડતી વૈધાનિક જોગવાઈઓ અનુસાર નિયમિત કરવામાં આવે - હોલ્ડ: ટ્રિબ્યુનલ એ અંતિમ તથ્ય-શોધક મંચ છે - ટ્રિબ્યુનલે ઠેરવ્યું કે અરજદારો બિન-વૈધાનિક બિન-મંજૂર કેન્ટીનમાં કામ કરતા હતા - સદરહુ તારણમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનું કોઈ કારણ નથી - એસ એન્ડ ટી ટ્રેનિંગ સેન્ટરમાં ચાલતી મેસને બિન-વૈધાનિક

માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીન તરીકે રેલ્વે બોર્ડ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી તે તથ્યને સમર્થન આપવા માટે અરજદારો ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ કોઈ દસ્તાવેજ રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા – તેથી, સદરહુ મેસ બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીન સ્વરૂપની હતી તે દર્શાવવા માટે કોઈપણ મંચ સમક્ષ રેલ્વે દ્વારા મંજૂરી આપવા અંગે કોઈ સામગ્રી રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવી ન હોવાથી, આવી મંજૂરી ગૃહીત રાખી શકાય નહીં – રેલ્વે એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ મેન્યુઅલ – નિયમ ૨૮૩૧ – ભારતીય બંધારણ, ૧૯૫૦ – અનુચ્છેદ ૧૩૬ – વ્યાપ્તિ.

સ્પેશિયલ લીવ પીટીશન ફગાવી દેતાં, અદાલતે

ઠેરવ્યું: ૧. ટ્રિબ્યુનલ એ અંતિમ તથ્ય-શોધક મંચ છે. ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ તેની હુકૂમતનો ઉપયોગ કરતી વખતે આ અદાલત સામાન્ય રીતે ટ્રિબ્યુનલના તથ્યના તારણોમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકતી નથી. ટ્રિબ્યુનલે ઠેરવ્યું હતું કે અરજદારો બિન-વૈધાનિક બિન-મંજૂર કેન્ટીનમાં કામ કરતા હતા. સદરહુ તારણમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનું કોઈ કારણ નથી. મેસ મેનેજમેન્ટ કમિટી માટે પરત કરવા યોગ્ય એડવાન્સ મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો અને સદરહુ એડવાન્સ રેલ્વે બોર્ડ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો તે દર્શાવવા માટે અરજદારોએ તારીખ ૦૯.૧૧.૧૯૭૬ ના પત્રની અસાધન કરેલી નકલ પર આધાર રાખ્યો હતો. સદર અસાધન કરેલો પત્ર રિવ્યુ પિટિશનમાં દિલ્લી હાઈકોર્ટ સમક્ષ પ્રથમ વખત રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવ્યો હતો. સદરહુ પત્રની અધિકૃતતા પર હાઈકોર્ટ દ્વારા યોગ્ય રીતે શંકા વ્યક્ત કરવામાં આવી હતી, અને તેથી, તે રેલ્વે બોર્ડ દ્વારા આપવામાં આવેલી કેન્ટીનની યોગ્ય મંજૂરી સમાન હોઈ શકે નહીં. રેલ્વે એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ મેન્યુઅલના નિયમ ૨૮૩૧ અનુસાર, કેન્ટીનની માન્યતા માટે આવી મંજૂરી આપવા માટે, સદરહુ કેન્ટીન શરૂ કરતા પહેલાં રેલ્વે બોર્ડનો સંપર્ક કરવો જ જોઈએ. અરજદારો એસ એન્ડ ટી ટ્રેનિંગ સેન્ટરમાં ચાલતી મેસને બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીન તરીકે સ્વીકારી રેલ્વે બોર્ડ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી હતી તે તથ્યને સમર્થન આપતા કોઈ પણ દસ્તાવેજ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા. તેથી, સદરહુ મેસ

બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીન પ્રકારની હતી તે દર્શાવવા માટે કોઈપણ મંચ સમક્ષ રેલ્વે દ્વારા મંજૂરી આપવા અંગે કોઈ સામગ્રી રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવી ન હોવાથી, આવી મંજૂરી ગૃહીત રાખી શકાય નહીં. [પરિચ્છેદ ૧૧, ૧૪ થી ૧૮] એસ.પી. ચેંગલવરાય નાયડુ વિ. જગન્નાથ (૧૯૯૪) ૧ એસ.સી.સી. ૧: ૧૯૯૩ (૩) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૪૨૨; હમ્ઝા હાજી વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ ૨૦૦૬ (૭) એસ.સી.સી. ૪૧૬ – અલાગૂઠેરવવામાં આવ્યા.

એમ.એમ.આર. ખાન અને અન્ય વિ. ભારત સરકાર અને અન્ય (૧૯૯૦) સપ્લી. એસ.સી.સી. ૧૯૧: ૧૯૯૦ એસ.સી.આર. ૬૮૭; મેટ્રોઅર્ક લિ. વિ. કો.ક.ઈ. (૨૦૦૪) ૧૨ એસ.સી.સી. ૫૦૫; પ્રગતિ કમ્પ્યુટર્સ (પી) લિ. વિ. કલેક્ટર ઓફ કસ્ટમ્સ ૨૦૦૦ (૧૦) એસ.સી.સી. ૧૫૦; રિલાયન્સ સિલિકોન (આઈ) (પી) લિ. વિ. કો.ક.ઈ. (૧૯૯૭) ૧ એસ.સી.સી. ૨૧૫: ૧૯૯૬ (૮) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૫૦૧; એશિયન પેઈન્ટ્સ ઇન્ડિયા લિ. વિ. કો.ક.ઈ. (૧૯૮૮) ૨ એસ.સી.સી. ૪૭૦: ૧૯૮૮ (૩) એસ.સી.આર. ૩૩૯; કલેક્ટર ઓફ કસ્ટમ્સ વિ. સ્વાસ્તિક વુલેન્સ (પી) લિ. ૧૯૮૮ સપ્લી. ૭૯૬; ખ્યારા સિંહ વિ. નાથા સિંહ ૧૯૯૧ સપ્લી. (૨) એસ.સી.સી. ૨૮૯; ટ્રેડર્સ એન્ડ ટ્રેડર્સ વિ. રામનારાયણ ભટ્ટ ૧૯૯૫ સપ્લી. (૨) એસ.સી.સી. ૬૬૧ – પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

કેસ લો રેફરન્સ:

૧૯૯૦ એસ.સી.આર. ૬૮૭ પર આધાર રાખ્યો પરિચ્છેદ ૬

(૨૦૦૪) ૧૨ એસ.સી.સી. ૫૦૫ પર આધાર રાખ્યો પરિચ્છેદ ૧૧

૨૦૦૦ (૧૦) એસ.સી.સી. ૧૫૦ પર આધાર રાખ્યો પરિચ્છેદ ૧૧

૧૯૯૬ (૮) સપ્લી. એસ.સી.આર. ૫૦૧ પર આધાર રાખ્યો પરિચ્છેદ ૧૧

૧૯૮૮ (૩) એસ.સી.આર. ૩૩૯ પર આધાર રાખ્યો પરિચ્છેદ ૧૧

૧૯૮૮ સપ્તી. ૭૯૬ પર આધાર રાખ્યો પરિચ્છેદ ૧૧

૧૯૯૧ સપ્તી. (૨) એસ.સી.સી. ૨૮૯ પર આધાર રાખ્યો પરિચ્છેદ ૧૨

૧૯૯૫ સપ્તી. (૨) એસ.સી.સી. ૬૬૧ પર આધાર રાખ્યો પરિચ્છેદ ૧૩

૧૯૯૩ (૩) સપ્તી. એસ.સી.આર. ૪૨૨ અલાગૂ ઠેરવવામાં આવ્યો
પરિચ્છેદ ૧૯

૨૦૦૬ (૪) સપ્તી. એસ.સી.આર. ૬૦૪ અલાગૂ ઠેરવવામાં આવ્યો
પરિચ્છેદ ૧૯

દીવાની અપીલી હુકમત: એસ.એલ.પી. (સિવિલ) નં. ૨૫૭૨૧/૨૦૧૪.

રિટ પિટિશન (સિવિલ) નં. ૩૭૭૪/૨૦૧૧ માં નવી દિલ્હી સ્થિત દિલ્હી હાઈકોર્ટના તારીખ ૩૦.૦૩.૨૦૧૨ ના ચુકાદા અને હુકમથી તથા રિટ પિટિશન (સિવિલ) નં. ૩૭૭૪/૨૦૧૧ માં સેકન્ડ રિવ્યુ પિટિશન નં. ૧૧૭/૨૦૧૪ માં નવી દિલ્હી સ્થિત દિલ્હી હાઈકોર્ટના તારીખ ૦૯.૦૫.૨૦૧૪ ના આખરી ચુકાદા અને હુકમથી.

અરજદારો તરફે જગદેવ સિંહ મનહાસ.

ન્યાયાલયનો નીચે મુજબનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ એચ.એલ. દત્તુ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યો.

૧. આ સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન(ઓ) દિલ્હી હાઈકોર્ટ દ્વારા રિટ પિટિશન (સિવિલ) નં. ૩૭૭૪/૨૦૧૧ માં તારીખ ૩૦.૦૩.૨૦૧૨ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને હુકમ તથા દિલ્હી હાઈકોર્ટ દ્વારા રિટ પિટિશન

(સિવિલ) નં. ૩૭૭૪/૨૦૧૧ માં સેકન્ડ રિવ્યુ પિટિશન નં. ૧૧૭/૨૦૧૪ માં તારીખ ૦૯.૦૫.૨૦૧૪ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા આખરી ચુકાદા અને હુકમ સામે નિર્દેશિત છે.

૨. આ બાબત દિલ્હી હાઈકોર્ટ સમક્ષ સેન્ટ્રલ એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ટ્રિબ્યુનલ (ટૂંકમાં, "ટ્રિબ્યુનલ") દ્વારા ઓ.એ. નં. ૨૩૪૧/૨૦૦૯ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૧.૦૯.૨૦૧૦ ના હુકમ સામે અને ઓ.એ. નં. ૨૩૪૧/૨૦૦૯ માં આર.એ. નં. ૨૯૫/૨૦૧૦ માં તારીખ ૧૬.૧૧.૨૦૧૦ ના પુનઃવિચારણા (રિવ્યુ) હુકમ સામે ઉપસ્થિત થઈ હતી, જેના દ્વારા ટ્રિબ્યુનલે અત્રેના સામાવાળાઓની સેવાઓમાં નિયમિત થવાની અત્રેના અરજદારોની માંગણી ફગાવી દીધી હતી.

૩. ટ્રિબ્યુનલના હુકમો સામે અરજદારો દ્વારા દિલ્હી હાઈકોર્ટમાં રેલ્વે કર્મચારીઓ તરીકે તેમની સેવાઓ નિયમિત કરવાની માંગણી કરતી ઉપરોક્ત રિટ પિટિશન દાખલ કરવામાં આવી હતી. હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે, તારીખ ૩૦.૦૩.૨૦૧૨ ના ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા, એવા આધારે સદર રિટ પિટિશન ફગાવી દીધી હતી કે નોર્ધન રેલ્વે, ગાઝિયાબાદના સિગ્નલિંગ એન્ડ ટેલિકમ્યુનિકેશન ટ્રેનિંગ સેન્ટર (ટૂંકમાં, "એસ એન્ડ ટી ટ્રેનિંગ સેન્ટર") માં ચાલતી મેસને બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીન તરીકે સ્વીકારતો કોઈ દસ્તાવેજ રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવ્યો ન હતો. અદાલતે ઠેરવ્યું હતું કે સદરહુ મેસને બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીન તરીકે વર્ગીકૃત કરવા માટે રેલ્વે એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ મેન્યુઅલના નિયમ ૨૮૩૧ અનુસાર રેલ્વે બોર્ડ દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી ન હતી. ત્યારબાદ, દિલ્હી હાઈકોર્ટે, તારીખ ૦૯.૦૫.૨૦૧૪ ના હુકમ દ્વારા, તેના તારીખ

૩૦.૦૩.૨૦૧૨ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે દાખલ કરવામાં આવેલી રિવ્યુ પિટિશનમાં કોઈ વજૂદ ન જણાતાં તેને ફગાવી દીધી હતી. દિલ્હી હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિવ્યુ પિટિશનમાં અરજદારોએ વધારામાં તારીખ ૦૯.૧૧.૧૯૭૬ નો પત્ર, જે એક અસાઈન ટાઈપ કરેલી નકલ હતી, એ દર્શાવવા મૂક્યો હતો કે મેસ મેનેજમેન્ટ કમિટીને એડવાન્સ મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો અને તે એડવાન્સને રેલ્વે બોર્ડ દ્વારા તેના તારીખ ૦૧.૧૧.૧૯૭૬ ના પત્રથી મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. જોકે, હાઈકોર્ટનો એવો અભિપ્રાય હતો કે માત્ર પરત કરવા યોગ્ય એડવાન્સ ચૂકવવાથી રેલ્વે બોર્ડ દ્વારા યોગ્ય મંજૂરી આપવામાં આવી હોવાનું કહી શકાય નહીં અને સદરહુ પત્રને પ્રસ્નાસ્પદ મેસને બિન-વૈધાનિક કેન્ટીન તરીકે અધિકૃત કરતો ગણી શકાય નહીં.

જ. વર્તમાન સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન એસ એન્ડ ટી ટ્રેનિંગ સેન્ટરની મેસ/કેન્ટીન દ્વારા રોકવામાં આવેલા કેન્ટીન વર્કર્સને રેલ્વે કર્મચારીઓ તરીકે ગણી શકાય કે કેમ તે અંગેના મુદ્દામાંથી ઉદ્ભવે છે. અત્રેના અરજદારો રેલ્વે તંત્રની બિન-વૈધાનિક કેન્ટીનોને લાગુ પડતી વૈધાનિક જોગવાઈઓ અનુસાર રેલ્વે કર્મચારીઓ તરીકે કાયમી સમાવેશ અને તેમની સેવાઓનું કાયમી કરવા ઈચ્છે છે.

પ. અત્રેના અરજદારો એસ એન્ડ ટી ટ્રેનિંગ સેન્ટરની મેસ/કેન્ટીનમાં રસોઈયા અને મદદનીશ તરીકે કામ કરી રહ્યા છે. આ એક સ્વીકાર્ય હકીકત છે કે એસ એન્ડ ટી ટ્રેનિંગ સેન્ટરમાં તાલીમ લેતા તાલીમાર્થી બેચોની જરૂરિયાતો પૂરી કરવા માટે ૧૯૯૨ થી મેસ/કેન્ટીન ચાલી રહી છે. મેસ/કેન્ટીન સદરહુ ટ્રેનિંગ

સેન્ટરના પ્રિન્સિપાલના અધ્યક્ષપદ હેઠળની એક મેનેજમેન્ટ કમિટીની દેખરેખ હેઠળ છે, જેમાં અન્ય રેલ્વે અધિકારીઓ સભ્યો છે. મેનેજમેન્ટ કમિટીના સચિવ સદરહુ વર્કર્સને પગાર અને ભથ્થાં ચૂકવે છે, જેના માટેનો ખર્ચ નોર્ધન રેલ્વે દ્વારા ભોગવવામાં આવે છે. આમ, રેલ્વે કર્મચારી હોવાનો દાવો કરીને, અરજદારોએ રેલ્વેની બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીનમાં રોજગારી મેળવવા માટે સેવાઓ નિયમિત કરવાની માંગણી સાથે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ઓ.એ. નં. ૨૩૪૧/૨૦૦૯ દાખલ કરી હતી.

૬. ટ્રિબ્યુનલે તેના તારીખ ૨૧.૦૯.૨૦૧૦ ના હુકમ દ્વારા એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે એસ એન્ડ ટી ટ્રેનિંગ સેન્ટરમાં ચાલતી મેસ/કેન્ટીનને નોર્ધન રેલ્વેના જનરલ મેનેજર દ્વારા માન્યતા આપવામાં આવી ન હોવાથી, સદરહુ કેન્ટીન બિન-વૈધાનિક બિન-મંજૂર કેન્ટીન ગણાશે. સદર તારાણના સમર્થનમાં, ટ્રિબ્યુનલે એમ.એમ.આર. ખાન અને અન્ય વિ. ભારત સરકાર અને અન્ય, (૧૯૯૦) સપ્લી. એસ.સી.સી. ૧૯૧ ના નિર્ણય તેમજ રેલ્વે એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ મેન્યુઅલના નિયમો પર વધુ આધાર રાખ્યો હતો. ત્યારબાદ, ઓ.એ. નં. ૨૩૪૧/૨૦૦૯ માં તારીખ ૨૧.૦૯.૨૦૧૦ ના હુકમ સામે અરજદારો દ્વારા રિવ્યુ કરવાની માંગણી કરવામાં આવી હતી. ટ્રિબ્યુનલે, રિવ્યુમાં, તેના તારીખ ૧૬.૧૧.૨૦૧૦ ના હુકમ દ્વારા એવો અભિપ્રાય આપ્યો કે અરજદારો દ્વારા ઉપસ્થિત કરાયેલા આધારો પર કોઈ નવી રજૂઆતો ન હોવાથી, આ બાબતે કાયદાની સ્થિતિ સુસ્થાપિત છે અને ઉપરોક્ત હુકમમાં તથ્ય અથવા કાયદાની દ્રષ્ટિએ કોઈ ભૂલ ન હતી.

૭. બિન-વૈધાનિક કેન્ટીનોમાં રોકાયેલા વર્કર્સને રેલ્વે કર્મચારી તરીકે ગણી શકાય કે કેમ તે પ્રશ્નની આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયાધીશોની બેન્ચ દ્વારા એમ.એમ.આર. ખાન કેસ (ઉપરોક્ત) માં વિસ્તૃત ચર્ચા કરવામાં આવી છે. એમ.એમ.આર. ખાન કેસ (ઉપરોક્ત) માં અદાલતે કેન્ટીનોને ત્રણ શ્રેણીઓમાં વર્ગીકૃત કરી હતી, જેમ કે,

(i) વૈધાનિક કેન્ટીનો;

(ii) બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીનો; અને

(iii) બિન-વૈધાનિક બિન-મંજૂર કેન્ટીનો. અરજદારોના વિદ્વત્ વકીલ દ્વારા એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદારોને રેલ્વે કર્મચારી તરીકે નિયમિત કરવા જ જોઈએ, કારણ કે તેઓ ઉપરોક્ત શ્રેણી

(ii) એટલે કે બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીન હેઠળ આવતા કેન્ટીન વર્કર્સ છે.

૮. કર્મચારીઓની સ્થિતિ નક્કી કરવા માટે, એમ.એમ.આર. ખાન કેસ (ઉપરોક્ત) માં અદાલતે બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીન અને બિન-વૈધાનિક બિન-મંજૂર કેન્ટીન વચ્ચે સ્પષ્ટપણે તફાવત દર્શાવ્યો હતો. આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયાધીશોની બેન્ચે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

"૩૮. બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત અને બિન-વૈધાનિક બિન-મંજૂર કેન્ટીન વચ્ચેનો તફાવત એ છે કે આ કેન્ટીનો રેલ્વે એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ મેન્યુઅલના પરિચ્છેદ ૨૮૩૧ હેઠળ જરૂરી રેલ્વે બોર્ડની મંજૂરીથી શરૂ કરવામાં આવતી નથી. જોકે, તે રેલ્વેની માલિકીના પરિસરમાં શરૂ

કરવામાં આવે છે પરંતુ સ્થાનિક અધિકારીઓની પરવાનગીથી શરૂ કરવામાં આવે છે. તેમને રેલ્વે એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ મેન્યુઅલ અથવા એડમિનિસ્ટ્રેટિવ ઇન્સ્ટ્રક્શન્સ (ઉપરોક્ત) ની જોગવાઈઓ અનુસાર સંચાલિત કરવાની જરૂર નથી. રેલ્વે તંત્ર પર તેમને ફર્નિચર, વાસણો, વીજળી અને પાણી સહિતની કોઈ સુવિધાઓ પૂરી પાડવાની કોઈ જવાબદારી નથી. આ કેન્ટીનો કોઈ સબસિડી કે લોન માટે હકદાર નથી કે તેમને તે આપવામાં આવતી નથી. તે ખાનગી કોન્ટ્રાક્ટરો દ્વારા ચલાવવામાં આવે છે અને કોન્ટ્રાક્ટરો કે તેમના દ્વારા રોકાયેલા વર્કર્સની કોઈ સતતતા હોતી નથી. મોટાભાગે વર્કર્સ કોન્ટ્રાક્ટરો સાથે જતા રહે છે. આ કેન્ટીનોના કામકાજ પર દેખરેખ રાખવાની સ્થાનિક કચેરીઓ પર પણ કોઈ જવાબદારી લાદવામાં આવી નથી. વર્કર્સની ભરતી અને તેમની સેવા શરતોને કોઈ નિયમો લાગુ પડતા નથી. કેન્ટીનો વધુ કે ઓછા અંશે એડ-હોક ધોરણે ચલાવવામાં આવે છે, રેલ્વે તંત્રનું તેમના કામકાજ પર કોઈ નિયંત્રણ હોતું નથી, ન તો આ કેન્ટીનોનો અથવા તેને ચલાવતા કોન્ટ્રાક્ટરોનો કોઈ રેકૉર્ડ હોય છે જેઓ બદલાતા રહે છે, આ કેન્ટીનોમાં રોકાયેલા વર્કર્સનો તો રેકૉર્ડ હોવાની વાત જ દૂર રહી. સંજોગોમાં અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે આ કેન્ટીનોમાં રોકાયેલા વર્કર્સ રેલ્વે સેવકોનો હોદ્દો મેળવવાનો દાવો કરવા માટે હકદાર નથી."

૯. એમ.એમ.આર. ખાન કેસ (ઉપરોક્ત) માં અદાલતે એ સ્પષ્ટ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો કે મેસમાં રોકાયેલા વર્કર્સ, જે વૈધાનિક હોઈ શકે કે ન પણ હોઈ શકે, તેમને રેલ્વે કર્મચારી તરીકે ગણવા માટે અને તેના આધારે ત્યારબાદના લાભોનો દાવો કરવા માટે રેલ્વે તંત્ર દ્વારા "કેન્ટીન" તરીકે માન્યતા આપવી આવશ્યક છે. તેણે બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીન તરીકે વર્ગીકૃત કરવા માટે રેલ્વે એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ મેન્યુઅલના નિયમ ૨૮૩૧ હેઠળ જરૂરી રેલ્વે બોર્ડની મંજૂરી પર ભાર મૂક્યો હતો.

૧૦. એમ.એમ.આર. ખાન કેસ (ઉપરોક્ત) માં નિર્ણય આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયાધીશોની બેન્ચ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હોવાથી, અને ત્યારપછીના નિર્ણયો દ્વારા તેને યોગ્ય રીતે મંજૂર કરવામાં આવ્યો હોવાથી, આ અદાલત સદર કેસના રેશિયો ડિસિડેન્ડીથી બંધાયેલી રહેશે. તેથી, એમ.એમ.આર. ખાન કેસ (ઉપરોક્ત) ના નિર્ણયના પ્રકાશમાં, અમારા વિચારપૂર્વકના અભિપ્રાય મુજબ, ટ્રિબ્યુનલ તેમજ દિલ્લી હાઈકોર્ટના વિદ્વત્ ન્યાયાધીશો દ્વારા અત્રેના અરજદારો બિન-વૈધાનિક બિન-મંજૂર કેન્ટીનમાં કામ કરતા હોવાનું ઠેરવવામાં આવ્યું હોવાથી, તેઓ તેમની સેવાઓના કાયમી કરવા માટે હકદાર રહેશે નહીં.

૧૧. વધુમાં, એ નોંધવું સંબંધિત રહેશે કે ટ્રિબ્યુનલ એ અંતિમ તથ્ય-શોધક મંચ છે. તે સુસ્થાપિત કાયદો છે કે આ અદાલત ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ તેની હુકૂમતનો ઉપયોગ કરતી વખતે સામાન્ય રીતે ટ્રિબ્યુનલના તથ્યના તારણોમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકતી નથી. આપેલ સિદ્ધાંતના સમર્થનમાં, આપણે મેટ્રોઅર્ક લિ. વિ. કો.ક.ઈ. (૨૦૦૪) ૧૨ એસ.સી.સી. ૫૦૫ ના કેસનો સહારો લઈ શકીએ છીએ, જેમાં આ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે:

"૮ ટ્રિબ્યુનલ એ અંતિમ તથ્ય-શોધક મંચ છે. જ્યાં સુધી એવું દર્શાવવામાં ન આવે કે તેના તારણમાં કંઈક વિકૃત (perverse) છે, ત્યાં સુધી આ અદાલત હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં. આ હેતુ માટે કોઈ સત્તાધિકારીની જરૂર નથી. પરંતુ મોટી સંખ્યામાં સત્તાધિકારીઓ ટાંકવામાં આવ્યા હોવાથી, અમે તેમનો સંદર્ભ લઈએ છીએ: પ્રગતિ કમ્પ્યુટર્સ (પી) લિ. વિ. કલેક્ટર ઓફ કસ્ટમ્સ (૨૦૦૦) ૧૦ એસ.સી.સી. ૧૫૦;

રિલાયન્સ સિલિકોન (આઈ) (પી) લિ. વિ. કો.ક.ઈ. (૧૯૯૭) ૧
એસ.સી.સી. ૨૧૫; એશિયન પેઇન્ટ્સ ઇન્ડિયા લિ. વિ. કો.ક.ઈ.
(૧૯૮૮) ૨ એસ.સી.સી. ૪૭૦ અને કલેક્ટર ઓફ કસ્ટમ્સ વિ.
સ્વાસ્તિક પુલેન્સ (પી) લિ. ૧૯૮૮ સપ્લી. ૭૯૬."

૧૨. વધુમાં, પ્યારા સિંહ વિ. નાથા સિંહ ૧૯૯૧ સપ્લી. (૨) એસ.સી.સી.
૨૮૯ ના કેસમાં આ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયાધીશોની બેન્ચે નીચે મુજબ ઠેરવ્યું
હતું:

"૩ હાઈકોર્ટ સમક્ષ ટૂંકો પ્રશ્ન એ હતો કે ૧૯૬૨ માં સાધુ સિંહ દ્વારા
કરવામાં આવેલ વિલ અસલી હતું કે નહીં. પ્રથમ અપીલ અદાલત અને
હાઈકોર્ટ બંનેએ સમવર્તી રીતે ઠેરવ્યું છે કે વિલ અસલી હતું. આ
સંપૂર્ણપણે તથ્યનું તારણ છે જેમાં બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ અમે
હસ્તક્ષેપ કરી શકીએ નહીં અને કરતા નથી. તેથી, અપીલ ફગાવી દેવામાં
આવે છે."

૧૩. ટ્રેડર્સ એન્ડ ટ્રેડર્સ વિ. રામનારાયણ ભટ્ટ ૧૯૯૫ સપ્લી. (૨)
એસ.સી.સી. ૬૬૧ ના કેસમાં, ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના અનુચ્છેદ ૧૩૬
હેઠળ દાખલ કરાયેલી પિટિશન ફગાવી દેતી વખતે, આ અદાલતની ત્રણ-
ન્યાયાધીશોની બેન્ચે નીચે મુજબ ઠેરવ્યું હતું:

"૩. અમે અપીલકર્તાના વિદ્વત્ વકીલને વિગતવાર સાંભળ્યા છે. તેમનો
મુખ્ય પ્રયાસ આ દસ્તાવેજોમાંથી આપણને પસાર કરીને ડિવિઝન બેન્ચ
દ્વારા નોંધાયેલા તથ્યના તારણને ફગાવી દેવાનો રહ્યો છે. અમને તેમાં
કોઈ વજૂદ જણાતું નથી. પુરાવાના મૂલ્યાંકન પર આધારિત તારણ એ
તથ્યનું તારણ છે જેમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકાય નહીં. દસ્તાવેજોના અર્થઘટન
પર બે મંતવ્યો શક્ય હતા તેવું માની લઈએ તો પણ ભારતના બંધારણના

અનુચ્છેદ ૧૩૬ માં હસ્તક્ષેપ વાજબી ઠરશે નહીં. હાઈકોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલી દરેક ભૂલ કે ક્ષતિ, જેને બંધારણીય યોજના હેઠળ અપીલની આખરી અદાલત તરીકે ગણવામાં આવે છે, તેને બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને આ અદાલત દ્વારા સુધારવાની હોતી નથી."

૧૪. તેથી, ઉપર સ્પષ્ટ કરેલા કાયદાના સુસ્થાપિત સિદ્ધાંતના પ્રકાશમાં, અમારા વિચારપૂર્વકના અભિપ્રાય મુજબ આ અદાલત ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા તથ્યના તારણમાં હસ્તક્ષેપ કરી શકે નહીં. ટ્રિબ્યુનલે ઠેરવ્યું હતું કે અત્રેના અરજદારો બિન-વૈધાનિક બિન-મંજૂર કેન્ટીનમાં કામ કરી રહ્યા છે. સદરહુ તારણમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનું અમને કોઈ કારણ જણાતું નથી.

૧૫. એ તથ્યની નોંધ લેવી જરૂરી રહેશે કે, વર્તમાન કેસમાં, અરજદારોએ તારીખ ૦૯.૧૧.૧૯૭૬ ના પત્રની અસાઈન નકલ પર આધાર રાખ્યો છે એ દર્શાવવા માટે કે મેસ મેનેજમેન્ટ કમિટી માટે પરત કરવા યોગ્ય એડવાન્સ મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો અને સદરહુ એડવાન્સ રેલ્વે બોર્ડ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો. અરજદારોના વિદ્વત્ વકીલ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે સદરહુ તારીખ ૦૯.૧૧.૧૯૭૬ નો પત્ર દર્શાવશે કે કેન્ટીનને રેલ્વે બોર્ડ દ્વારા યોગ્ય રીતે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી અને તેથી, સદરહુ કેન્ટીન બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીન પ્રકારની હોવી જોઈએ. સદરહુ અસાઈન પત્ર તારીખ ૦૯.૧૧.૧૯૭૬ રિવ્યુ પિટિશનમાં માત્ર દિલ્લી હાઈકોર્ટ સમક્ષ જ પ્રથમ વખત રેકૉર્ડ પર લાવવામાં આવ્યો હતો. સદરહુ પત્રની અધિકૃતતા પર હાઈકોર્ટ દ્વારા શંકા વ્યક્ત કરવામાં આવી છે, અને તેથી એવું ઠેરવવામાં આવ્યું છે કે તે રેલ્વે બોર્ડ દ્વારા આપવામાં

આવેલી કેન્ટીનની યોગ્ય મંજૂરી સમાન હોઈ શકે નહીં. હાઈકોર્ટના વિઢ્ઢત્ ન્યાયાધીશો ઢ્ઢારા લેવામાં આવેલા ઉપરોક્ત મંતવ્ય સાથે અમે સંમત છીએ.

૧૬. વધુમાં, જે રીતે ઉપર નોંધવામાં આવ્યું છે તેમ, સદરહુ તારીખ ૦૬.૧૧.૧૯૭૬ નો પત્ર અંતિમ તથ્ય-શોધક મંચ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો. અરજદારો જે પત્ર પર આધાર રાખવા માગે છે તે દર્શાવે છે કે તેમાં મંજૂરી આપવામાં આવી હતી તેવું ગૃહીત રાખવામાં આવ્યું છે અથવા ધારી લેવામાં આવ્યું છે. રેલ્વે એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ મેન્યુઅલના નિયમ ૨૮૩૧ અનુસાર, કેન્ટીનની માન્યતા માટે આવી મંજૂરી આપવા માટે, સદરહુ કેન્ટીન શરૂ કરતા પહેલાં રેલ્વે બોર્ડનો સંપર્ક કરવો જ જોઈએ. વધુમાં, મંજૂરીમાં સંકળાયેલી નાણાકીય અસરો દર્શાવવી આવશ્યક છે, જેને બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીનની શરતો પૂર્ણ કરવા માટે રેલ્વે બોર્ડના ફાઈનાન્શિયલ એડવાઈઝર અને જનરલ એકાઉન્ટ્સ ઓફિસર ઢ્ઢારા યોગ્ય રીતે ચકાસવામાં આવેલી હોવી જોઈએ. સદરહુ મંજૂરીમાં કેન્ટીનમાં રોકવામાં આવનારા કર્મચારીઓની સંખ્યા તેમજ રેલ્વે ઢ્ઢારા નિયંત્રિત કરવામાં આવનારા પુનરાવર્તિત અને બિન-પુનરાવર્તિત ખર્ચ અંગેની વિગતો પૂરી પાડવામાં આવવી જોઈએ.

૧૭. સદરહુ તારીખ ૦૬.૧૧.૧૯૭૬ ના પત્રનું અવલોકન કરતા, અમને જણાય છે કે તે આવી કોઈ મંજૂરી આપવાનું દર્શાવતો નથી. અંતિમ તથ્ય-શોધક મંચ ઢ્ઢારા તેના પર કોઈ તારણના અભાવે અમે અરજદારોના સદર ગૃહીત સાથે સંમત થઈ શકીએ નહીં. અરજદારો એસ એન્ડ ટી ટ્રેનિંગ સેન્ટરમાં ચાલતી મેસને બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીન તરીકે સ્વીકારી રેલ્વે બોર્ડ ઢ્ઢારા મંજૂરી

આપવામાં આવી હતી તે તથ્યને સમર્થન આપતા કોઈ પણ દસ્તાવેજ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે.

૧૮. તેથી, વર્તમાન કેસમાં, સદરહુ મેસ બિન-વૈધાનિક માન્યતા પ્રાપ્ત કેન્ટીન સ્વરૂપની હતી તે દર્શાવવા માટે કોઈપણ મંચ સમક્ષ રેલ્વે દ્વારા મંજૂરી આપવા અંગે કોઈ સામગ્રી રેકૉર્ડ પર મૂકવામાં આવી ન હોવાથી, આવી મંજૂરી ગૃહીત રાખી શકાય નહીં.

૧૯. વધુમાં, અરજદારોના વિદ્વત્ વકીલ શ્રી જગદેવ સિંહ મનહાસ, આ અદાલતના એસ.પી. ચેંગલવરાય નાયડુ વિ. જગન્નાથ (૧૯૯૪) ૧ એસ.સી.સી. ૧ અને હમ્ઝા હાજી વિ. સ્ટેટ ઓફ કેરળ (૨૦૦૬) ૭ એસ.સી.સી. ૪૧૬ ના નિર્ણયોનો સંદર્ભ પણ આપશે. સદરહુ કેસોનો સંદર્ભ દાવવાના એક પક્ષકાર દ્વારા બીજા પક્ષકાર પર અને અદાલત પર પણ આચરવામાં આવેલા કપટ (ફોડ) ના પ્રશ્ન પર વિગતવાર રજૂઆત કરવાના હેતુથી આપવામાં આવશે. જોકે, અમારા વિચારપૂર્વકના અભિપ્રાય મુજબ, સદરહુ કેસો અરજદારોને કોઈ મદદરૂપ થશે નહીં કારણ કે વર્તમાન સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન(ઓ) માં કોઈ કપટ થયું હતું કે કેમ તે પ્રશ્ન આ અદાલત સમક્ષ નથી.

૨૦. ઉપર દર્શાવેલી ચર્ચાના પ્રકાશમાં, હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૦૯.૦૫.૨૦૧૪ અને ૩૦.૦૩.૨૦૧૨ ના આક્ષેપિત ચુકાદા(ઓ) અને હુકમ(ઓ) માં અમને કોઈ ક્ષતિ જણાતી નથી, જેના દ્વારા વિદ્વત્ ન્યાયાધીશોએ ટ્રિબ્યુનલના મંતવ્યને બહાલ રાખ્યું હતું અને જણાવ્યું હતું કે અત્રેના અરજદારો

રેલ્વે એસ્ટાબ્લિશમેન્ટની બિન-વૈધાનિક બિન-મંજૂર કેન્ટીનમાં કામ કરતા હતા અને તેથી તેમની સેવાઓનું કાયમી થવાનો દાવો કરવા માટે હકદાર રહેશે નહીં.

૨૧. ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન(ઓ) ફગાવી દઈએ છીએ અને હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા આક્ષેપિત ચુકાદા(ઓ) અને હુકમ(ઓ) ને બહાલ રાખીએ છીએ.

તદનુસાર હુકમ કરવામાં આવ્યો.

એસ.એલ.પી. ફગાવી દેવામાં આવી.

This Judgment has been translated using AI tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.